

Asia C-252/19

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

20.3.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Sąd Rejonowy w Opatowie (Puola)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

31.1.2019

Kantaja:

QL S.A, jonka kotipaikka B

Vastaaja:

C.G.

Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian kohde

Ennakkoratkaisua pyytävässä tuomioistuimessa käsiteltävä asia maksamismääräyksen antamisesta maksamismääräysmenettelyssä, joka koskee kantajan QL S.A., jonka kotipaikka on B, vaadetta luotonottajalle, joka on kuluttaja (jäljempänä vastaaja), maksun suorittamisesta kuluttajan luottosopimuksen vakuudeksi asettaman avoimen vekselin perusteella.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY 3 artiklan g alakohdan ja 22 artiklan 1 kohdan tulkinta kansallisessa lainsäädännössä voimassa olevan 'muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärää' koskevan järjestelmän ja näiden sopimusperusteisten kustannusten määrän laskemiseen käytettävän matemaattisen kaavan näkökulmasta.

Ennakkoratkaisukysymys

Onko kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY säännöksiä ja erityisesti 3 artiklan g alakohtaa ja 22 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että edellä mainitut säännökset ovat esteenä sille, että kansalliseen lainsäädäntöön sisällytetään sellainen 'muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärää' koskeva järjestelmä ja matemaattinen kaava näiden kustannusten määrän laskemiseksi, josta säädetään kulutusluotoista 12.5.2011 annetun lain (Ustawa o kredycie konsumenckim; Dz.U. 2018.993) 5 §:n 6 a momentissa luettuna yhdessä 36a §:n kanssa ja jonka mukaan myös elinkeinonharjoittajan liiketoiminnasta aiheutuneet kulut voidaan sisällyttää kuluttajalta perittäviin luottosopimukseen perustuviin kuluihin (luoton kokonaiskustannuksiin)?

Viitattut yhteisön oikeuden säännökset

Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY 3 artiklan g alakohta ja 22 artiklan 1 kohta.

Viitattut kansalliset säännökset

Kulutusluotoista 12.5.2011 annettu laki (Ustawa o kredycie konsumenckim, yhtenäistetty teksti Dz.U. 2018.993) (jäljempänä kulutusluottolaki)

Kulutusluottolain 5 §:n 6 momentti: ”Luoton kokonaiskustannukset – kaikki kustannukset, jotka kuluttaja on luottosopimuksen johdosta velvollinen maksamaan, erityisesti:

- a) korot, maksut, palkkiot, verot ja katteet, jos ne ovat luotonantajan tiedossa, ja
- b) lisäpalveluiden kustannukset, erityisesti vakuutusmaksut, jos palvelumaksut ovat välttämättömiä luoton saamiseksi joko yleensä tai tarjotuvin ehdoin, lukuun ottamatta kuluttajalle koituneita notaarimaksuja.”

Kulutusluottolain 5 §:n 6a momentti: ”Kustannukset, jotka eivät ole korkokuluja – kaikki kuluttajalle kulutusluottosopimuksesta aiheutuvat kustannukset lukuun ottamatta korkokuluja.”

Kulutusluottolain 5 §:n 7 momentti: ”Luoton kokonaismäärä – enimmäisrahamäärä, jonka luotonantaja antaa kuluttajan käyttöön luottosopimuksen mukaisesti, lukuun ottamatta pääomitettuja luottokustannuksia, tai jos kyseessä on sopimus, jossa ei ole määritelty tällaista enimmäismäärää,

kokonaisrahamäärä, jonka luotonantaja antaa kuluttajan käyttöön luottosopimuksen mukaisesti, lukuun ottamatta luottokustannuksia.”

Kulutusluottolain 5 §:n 8 momentti: ”Kuluttajan maksettavaksi tuleva kokonaismäärä – luoton kokonaiskustannusten ja luoton kokonaismäärän yhteismäärä.”

Kulutusluottolain 36a §:n 1 momentti: ”Sellaisten luotosta aiheutuvien kustannusten, jotka eivät ole korkokuluja, enimmäismäärän laskemiseen käytetään seuraavaa kaavaa:

$$MPKK \geq (K \times 25\%) + (K \times N/R \times 30\%)$$

jossa yksittäiset symbolit merkitsevät seuraavaa:

MPKK - sellaisten luotosta aiheutuvien kustannusten, jotka eivät ole korkokuluja, enimmäismäärä,

K - luoton kokonaismäärä,

n – luoton takaisinmaksuaika vuorokausina,

R - vuorokausien määrä vuodessa.”

Kulutusluottolain 36a §:n 2 momentti: ”Sellaiset kustannukset, jotka eivät ole korkokuluja, eivät voi koko laina-ajalta olla korkeammat kuin luoton kokonaismäärä.”

Kulutusluottolain 36a §:n 3 momentti: ”Jos kulutusluottosopimukseen perustuvat kustannukset, jotka eivät ole korkokuluja, ylittävät 1 kohdassa määritellyllä tavalla lasketun enimmäismäärän tai luoton kokonaismäärän, ylimenevää osaa ei makseta.”

23.4.1964 annettu siviililaki (Kodeks cywilny; yhtenäistetty teksti Dz.U.2018.1025) (jäljempänä siviililaki)

Siviililain 359 § – pääoman korot

”1. Rahasummasta on maksettava korkoa ainoastaan silloin, kun korko perustuu oikeustoimeen, lakiin, tuomioistuimen ratkaisuun tai muun toimivaltaisen viranomaisen päätökseen.

2. Ellei koron määrää ole muulla tavoin määritetty, maksetaan lakisääteistä korkoa, joka on suuruudeltaan Narodowy Bank Polskin [Puolan keskuspankki] viitekorko lisättynä 3,5 prosenttiyksiköllä.

2¹. Oikeustoimeen perustuvan koron enimmäismäärä ei voi vuositasolla ylittää kaksinkertaista lakisääteistä korkoa (enimmäiskorko).

2². Jos oikeustoimeen perustuvan koron määrä ylittää enimmäiskoron määrän, maksetaan enimmäiskorkoa.

2³. Sopimusehdot eivät voi kumota tai rajoittaa viivästyskoron enimmäismäärää koskevia säännöksiä silloinkaan, kun valitaan vieraan valtion laki. Tällöin sovelletaan lain säännöksiä.”

Siviililain 481 § – korot suorituksen viivästymisestä

”1. Jos velallisen rahallinen suoritus viivästyy, velkoja voi vaatia viivästysajalta korkoa, vaikkei velkojalle olisi aiheutunut minkäänlaista vahinkoa tai vaikka viivästyminen johtuisi sellaisista syistä, joista velallinen ei ole vastuussa.

2. Ellei viivästyskoron määrää ole määriteltä, maksetaan lakisääteistä viivästyskorkoa, joka on suuruudeltaan Narodowy Bank Polskin viitekorko lisättynä 5,5 prosenttiyksiköllä. Jos velan korko kuitenkin on tätä korkeampi, velkoja voi vaatia kyseisen korkeamman koron suuruista viivästyskorkoa.

2¹. Viivästyskoron määrä ei voi vuositasolla ylittää kaksinkertaista lakisääteistä viivästyskorkoa (viivästyskoron enimmäismäärä).

2². Jos viivästyskoron määrä ylittää viivästyskoron enimmäismäärän, maksetaan viivästyskoron enimmäismäärä.

2³. Sopimusehdot eivät voi kumota tai rajoittaa viivästyskoron enimmäismäärää koskevia säännöksiä silloinkaan, kun valitaan vieraan valtion laki. Tällöin sovelletaan lain säännöksiä.”

Oikeusministerin (Minister Sprawiedliwości) 7.1.2016 antama ilmoitus lakisääteisen koron määrästä (Monitor Polski 2016, järjestysnumero 46):

”23.4.1964 annetun siviililain (Kodeks cywilny; Dz.U. 2014, järjestysnumero 121 myöhempien muutoksineen) (jäljempänä siviililaki) 359 §:n 4 momentin perusteella ilmoitetaan, että 1.1.2016 alkaen lakisääteisen koron määrä on 5 prosenttia vuositasolla.”

Oikeusministerin (Minister Sprawiedliwości) 7.1.2016 antama ilmoitus lakisääteisen viivästyskoron määrästä (Monitor Polski 2016, järjestysnumero 47):

”23.4.1964 annetun siviililain (Kodeks cywilny; Dz.U. 2014, järjestysnumero 121 myöhempien muutoksineen) (jäljempänä siviililaki) 481 §:n 24 momentin perusteella ilmoitetaan, että 1.1.2016 alkaen lakisääteisen viivästyskoron määrä on 7 prosenttia vuositasolla.”

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

Kantaja ja vastaaja tekivät 31.8.2016 (kulutusluottoa koskevan) luottosopimuksen, jonka perusteella vastaaja sitoutui maksamaan 10 764,00 Puolan zlotya (PLN)

9,81 prosentin sopimuksen mukaisine vuotuisine viivästyskorkoineen. Edellä mainittu summa koostui 5 000,00 PLN:n suuruisesta luoton kokonaismäärästä (luotonottajan käyttöön annettu kokonaisrahamäärä) sekä 5 764,00 PLN:n suuruisista luoton kokonaiskustannuksista, joihin sisältyivät järjestelystä perittävät maksut (129,00 PLN), provisiopalkkio (3 939,00 PLN), palkkio ”Twój Pakiet” (Sinun pakettisi) -palvelusta (900 PLN) ja sopimuksen mukainen pääomalle laskettava korko koko laina-ajalta (796,00 PLN). Todellinen vuosikorko oli 77,77 prosenttia. Sopimus tehtiin kolmeksi vuodeksi.

Sopimuksen mukainen muiden kuin korkokulujen enimmäismäärä oli 4 968,00 PLN, johon sisältyivät järjestelystä perittävä maksu (129,00 zł), provisiopalkkio (3 939,00 PLN) ja palkkio ”Twój Pakiet” -palvelusta (900,00 PLN). Näiden kulujen määrä laskettiin kulutusluottolain 36 a §:ssä säädetyn kaavan mukaisesti, eivätkä osapuolet neuvotelleet niistä erikseen.

Luottosopimus laadittiin valmiiseen sopimus pohjaan ja takaisinmaksu taattiin avoimella vekselillä. Kantaja irtisanoi sopimuksen sovittujen luoton takaisinmaksuerien laiminlyönnin vuoksi.

Kantaja nosti vastaajaa vastaan kanteen ennakkoratkaisua pyytävässä tuomioistuimessa vaatien maksettavaksi 5 293,72 PLN:aa lakisääteisine viivästyskorkoineen ja jätti samanaikaisesti avoimeen vekseliin perustuvan hakemuksen maksamismääräyksen antamisesta maksamismääräysmenettelyssä. Tuomioistuimen vaatimuksesta kantaja esitti luottosopimuksen, maksusuunnitelman ja vekseliasiakirjan.

Asianosaisten keskeiset perustelut kansallisessa tuomioistuimessa

Kantaja totesi 19.12.2018 päivätyssä oikeudenkäyntiasiakirjassa, että luottosopimus on kulutusluottolaisissa tarkoitettu kulutusluottosopimus ja siinä otetaan huomioon kulutusluottolakiin tehdyt muutokset, erityisesti 36a §:n sisältö, jossa määritellään muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärä. Järjestelystä, provisiopalkkiosta ja Twój Pakiet -palvelusta perittävät maksut pysyvät muiden kuin korkokulujen enimmäismäärän rajoissa. Lainsäätäjä piti tämän suuruisia kustannuksia enimmäismääränä ja näin ollen laissa sallittuna ja siten perusteltuna rahoituslaitoksen toiminnan harjoittamiseen liittyvien kustannusten ja riskien perusteella.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY saatettiin osaksi kansallista oikeusjärjestystä kulutusluotoista 12.5.2011 annetulla lailla (kulutusluottolaki).

Direktiivin 2008/48/EY johdanto-osan yhdeksännen perustelukappaleen mukaan direktiivin ja tällä säädöksellä säädetyn täydellinen yhdenmukaistamisen velvoitteen tarkoituksena on varmistaa, että yhteisön kaikki kuluttajat voivat käyttää hyväkseen etujensa korkeatasoista ja yhtäläistä suojaa, ja luoda aidot sisämarkkinat. Jäsenvaltioille ei tämän vuoksi olisi annettava mahdollisuutta pitää voimassa tai ottaa käyttöön tässä direktiivissä vahvistetuista säännöksistä poikkeavia kansallisia säännöksiä. Tällaista rajoitusta olisi kuitenkin sovellettava ainoastaan silloin, kun kyse on tässä direktiivissä yhdenmukaistetuista säännöksistä. Johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa puolestaan säädetään, että yhdenmukaistamisen soveltamisala määräytyy tähän direktiiviin sisältyvien määritelmien perusteella. Jäsenvaltioiden velvollisuuden panna tämän direktiivin säännökset täytäntöön olisi näin ollen rajoitettava näiden määritelmien mukaisesti määräytyvään soveltamisalaan.

Direktiivin 2008/48/EY ehdottomuus on määritelty selvästi 22 artiklan 1 kohdassa, jossa säädetään, että ”direktiivissä olevien yhdenmukaistettujen säännösten osalta jäsenvaltiot eivät voi kansallisessa lainsäädännössään pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, jotka poikkeavat tässä direktiivissä annetuista”.

Säännökset, joilla muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärää koskeva järjestelmä saatettiin osaksi Puolan lainsäädäntöä, tulivat voimaan 11.3.2016 ja niiden päämääränä oli parantaa kuluttajansuojaa sellaisten rahoituspalvelujen osalta, joita tarjoavat sellaiset kulutusluottoja myöntävät yritykset, joilta ei vaadita Komisja Nadzoru Finansowegon (Puolan finanssivalvontaviranomainen) myöntämiä toimilupia. Tämän piti tapahtua ottamalla käyttöön oikeudellisia ratkaisuja, jotka rajoittavat mahdollisuutta periä laina- ja luottosopimuksissa kohtuuttomia maksuja, palkkioita ja korkoja. Elinkeinonharjoittajat noudattavat enimmäiskorkosäännöksiä mutta asettavat samanaikaisesti korkeita palkkioita ja lisämaksuja, jotka ovat luonteeltaan muita kuin korkokuluja. Tällaisten käytäntöjen vuoksi luoton yhteenlasketut hoitokulut ylittävät usein saadun lainan tai luoton määrän.

Kulutusluottolain 5 §:n 6a momentin sisällön mukaan kustannuksia, jotka eivät ole korkokuluja, ovat kaikki kuluttajalle kulutusluottosopimuksesta aiheutuvat kustannukset lukuun ottamatta korkokuluja. Luotosta aiheutuvia muita kustannuksia kuin korkokuluja koskevaa järjestelmää ei tunneta direktiivissä. Direktiivin 3 artiklan g alakohdassa sen sijaan säädetään kuluttajalle aiheutuvista luoton kokonaiskustannuksista, joihin sisältyvät kaikki kustannukset, mukaan luettuina korko, palkkiot, verot ja muunlaiset maksut, jotka kuluttajan on maksettava luottosopimuksen yhteydessä ja jotka ovat luotonantajan tiedossa, notaarikuluja lukuun ottamatta; näihin kustannuksiin kuuluvat myös luottosopimukseen liittyvien lisäpalveluiden kustannukset, erityisesti vakuutusmaksut, jos palvelusopimuksen tekeminen on pakollista luoton saamiseksi joko yleensä tai markkinoiduin ehdoin.

Myös luoton kokonaiskustannuksia koskevat säännökset on sisällytetty Puolan kulutusluottolakiin – sen 5 §:n 6 momenttiin –, ja ne määrittävät kaikkien kustannuksiksi, jotka kuluttaja on luottosopimuksen johdosta velvollinen maksamaan, erityisesti

- a) korot, maksut, palkkiot, verot ja katteet, jos ne ovat luotonantajan tiedossa,
- b) lisäpalveluiden kustannukset, erityisesti vakuutusmaksut, jos palvelumaksut ovat välttämättömiä luoton saamiseksi joko yleensä tai tarjotuin ehdoin, lukuun ottamatta kuluttajalle koituneita notaarimaksuja.

Oikeudellisten ratkaisujen ja direktiivin ehdottomuuden johdosta epäilyksiä herättää se, voiko kansallinen lainsäätäjät ottaa käyttöön erillisen ja itsenäisen luotosta aiheutuvia muita kustannuksia kuin korkokuluja koskevan käsitteen, joka koskee myös kysymystä kuluttajan rasittamisesta luottosopimukseen liittyvillä kustannuksilla. Koska direktiivissä säädetään luoton kokonaiskustannusten järjestelmästä, joka tarkoittaa sitä, missä laajuudessa kuluttajaa voidaan rasittaa viittaamalla luottosopimukseen liittyvien kustannusten käsitteeseen, niin vaikuttaa siltä, että jäsenvaltion velvollisuudeksi on jäänyt vain ja ainoastaan panna direktiivin säännökset täytäntöön kansallisessa oikeusjärestyksessä direktiivissä säädettyjen määritelmien mukaisesti määräytyvässä laajuudessa ja ottaen tiukasti huomioon näiden määritelmien sisältö ja laajuus. Tästä voidaan päätellä, että kysymykset, jotka koskevat kuluttajan rasittamista luottosopimukseen liittyvillä kustannuksilla, on ratkaistava luoton kokonaiskustannuksia koskevien säännösten perusteella. Kuluttajaa rasittavien luottosopimukseen liittyvien kustannusten mahdolliset enimmäismäärät on siten määritettävä luoton kokonaiskustannuksia koskevien säännösten puitteissa ja niiden kustannusten osalta, jotka sisältyvät sen soveltamisalaan, eli luottosopimukseen liittyvien kustannusten osalta. Luotosta aiheutuvia muita kustannuksia kuin korkokuluja koskevien säännösten käyttöönotto tuskin oli asianmukainen keino saavuttaa direktiivin päämäärät, koska näiden säännösten voimassaolon seurauksena kuluttajan taloudellista rasitusta voidaan laajentaa luoton kokonaiskustannusten eli luottosopimukseen liittyvien kustannusten järjestelmän mukaisesti määräytyvän enimmäismäärän ulkopuolelle.

Se, että ylitetään direktiivin 2008/48/EY 3 artiklan g alakohdan mukaiset kuluttajaan kohdistuvilla rasitteilla asetetut sallitut rajat, on seurausta kansallisen lainsäätäjän omaksumasta luoton muiden kuin korkokulujen enimmäismäärän laskutavasta eli kulutusluottolain 36a §:n mukaisesta laskukaavasta. Tämä kaava on määritetty ottaen huomioon elinkeinonharjoittajien luottojen ja lainojen myöntämiseen perustuvasta liiketoiminnasta syntyvien toimintakulujen prosenttikertoimet ja olettaen, että tämän kaavan mukaan laskettujen muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärä kattaa luotonantajien elinkeinotoiminnasta syntyvät kustannukset ja varmistaa elinkeinotoiminnan kannattavuuden. Puolan kulutusluotoista annetun lain muuttamisesta annetun lain perusteluista käy ilmi, että kulutusluottolain 36a §:ssä säädetty kaava määriteltiin viittaamalla luottolaitoksille liiketoiminnasta

aiheutuviin kuluihin ja sen kannattavuuden varmistamiseksi. 25 ja 30 prosentin suuruiset prosenttikertoimet, jotka ovat tämän kaavan keskeisiä osatekijöitä, on määritelty ottaen huomioon toimintakulujen keskimääräinen suuruus elinkeinonharjoittajille kulutusluottojen alalla. Tämä tarkoittaa, että lainsäätäjä sisällytti lainan tai luoton myöntämiseen liittyviin kustannuksiin tietyn kuluttajan yksittäisen luottosopimuksen tekemiseen liittyvien kulujen lisäksi myös sellaisia kuluja, jotka on yksiselitteisesti luokiteltava liiketoiminnan harjoittamisesta johtuviksi kuluiksi (esimerkiksi asiakastietokantojen ylläpitokustannukset, työntekijöiden palkat jne.). Tällaisten periaatteiden soveltamisesta seurasi, että prosenttikertoimet, jotka ovat tämän laskukaavan keskeisiä osatekijöitä, on määritelty tasolle, jonka oletetaan kattavan luoton myöntämisestä luotonantajille aiheutuvat toimintakustannukset ja kuluttajan maksamatta jättämistä suorituksista koituvan riskin. Muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärä vaihtelee 25 prosentista sataan prosenttiin luoton kokonaismäärästä ja on vuoden laina-ajalla 55 prosenttia, kahden vuoden laina-ajalla 85 prosenttia ja sitten sata prosenttia luoton kokonaismäärästä laina-ajan pituudesta riippumatta.¹ On todettava, että nämä prosenttikertoimet ovat tämän laskukaavan keskeisiä osatekijöitä, sillä juuri ne määrittelevät muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärän. Tällaisten luottokustannusten määrän laskemiseen käytettävän matemaattisen kaavan määrittämisestä edellä esitettyjen olettamien perusteella seurasi muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärän erottaminen yksittäiseen luottosopimukseen liittyvien todellisten kustannusten määrästä. Tästä seuraa, että mahdollisuus rasittaa kuluttajaa taloudellisesti on lisääntynyt. Elinkeinonharjoittaja voi periä kuluttajalta sekä muiden kuin korkokulujen enimmäismäärän että korkosumman, eikä näiden suoritusten suuruus ole toisistaan riippuvainen. Siten luoton kokonaiskustannukset ovat korkeammat kuin itse luoton määrä, mistä myös nyt käsiteltävä asia on esimerkkinä.

Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuim katsoo, että vaikka pyrkimys määritellä luottosopimuksesta kuluttajalle aiheutuvien kustannusten enimmäismäärä on sinänsä perusteltu ja kuluttajansuojajärjestelmän sekä direktiivin 2008/48/EY tavoitteiden mukainen, epäilyksiä herättää toteuttamistapa eli muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärää koskevan järjestelmän käyttöönotto ja näiden kustannusten laskukaavan määrittely edellä esitettyjen oletusten pohjalta. Direktiivin 2008/48/EY 3 artiklan g alakohdasta ilmenee, että kuluttajaa voidaan rasittaa kustannuksilla, mutta ainoastaan luottosopimukseen liittyvillä kustannuksilla. Tällaisista kuluista esitetyn esimerkkiluettelon, jossa mainitaan korot, palkkiot, verot ynnä muut, perusteella voidaan päätellä, että on sallittua rasittaa kuluttajaa taloudellisesti sellaisilla kustannuksilla, jotka aiheutuvat yksittäisen luottosopimuksen tekemisestä ja täytäntöönpanosta. Kuluttajalta ei voida sitä vastoin periä lainan- tai

¹ Rahoitusmarkkinoiden valvonnasta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta 5.8.2015 annetun lain perustelut (ustawa o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw; Dz.U.2015.135) seitsemäs toimikausi, druk sejm, N:o 3460, www.sejm.gov.pl.

luotonantajalle liiketoiminnasta aiheutuneita kuluja. Unionin tuomioistuin näyttää asettuneen tällaiselle kannalle 16.1.2014 antamassaan tuomiossa *Constructora Principado*, (C-226/12, EU:C:2014:10), jossa kyseenalaistettiin sen salliminen, että kuluttajan maksettavaksi määrätään elinkeinonharjoittajan rasitteena oleva vero, ja todettiin, että tällaista tilannetta voidaan pitää direktiivin 93/13/ETY 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna huomattavan epätasapainon käsitteen mukaisena. Käsiteltävän asian pohjalta tosiseikkoja koskevista eroavuuksista huolimatta kyseisestä ratkaisusta käyvät ilmi tietyt yleiset periaatteet, joita sovelletaan soveltuvin osin myös asioihin, jotka koskevat luottosopimukseen liittyvien kustannusten perimistä kuluttajalta. Ennen kaikkea on kyse siitä, missä määrin se on sallittua, ja erityisesti siitä, voidaanko kuluttajaa rasittaa lainan- tai luotonantajan liiketoiminnasta aiheutuneilla kuluilla. Vaikuttaa siten siltä, että edellä esitetyt Puolan oikeudessa täytäntöön pannut oikeudelliset ratkaisut eivät noudata direktiivin 2008/48/EY 3 artiklan g alakohdassa määriteltyä periaatetta, jonka mukaan kuluttajalta peritään ainoastaan luottosopimukseen liittyvät kustannukset. Ne oletamat, jotka hyväksyttiin laadittaessa kulutusluottolain 36a §:ssä määriteltyä matemaattista kaavaa, mahdollistivat tosiasiallisesti lainan- tai luotonantajien liiketoiminnasta aiheutuneiden kulujen perimisen kuluttajalta. Tässä kaavassa tukeuduttiin näet prosenttikertoimien suuruuden määrittelyn yhteydessä kertoimiin, jotka määrittelevät elinkeinonharjoittajalle aiheutuneiden toimintakustannusten kokonaismäärän.

Sellaisten oikeudellisten ratkaisujen, jotka mahdollistavat tasan tai lähes luoton kokonaismäärän suuruisten, ja varsinkin sellaisten, jotka mahdollistavat luoton kokonaismäärän ylittävien luottokustannusten perimisen kuluttajalta, sisällyttäminen kansalliseen oikeusjärjestykseen ei vaikuta direktiivin 93/13/ETY tarkoituksen ja säännösten mukaiselta. Tämä tilanne sallitaan kansallisessa oikeusjärjestyksessä, sillä kansallinen lainsäätäjä on sallinut periä kuluttajalta sekä muiden kuin korkokulujen enimmäismäärän että koron. Tällaiset oikeudelliset ratkaisut johtavat sopimuspuolten välisten sopimukseen perustuvien oikeuksien ja velvollisuuksien merkittävään epätasapainoon kuluttajan vahingoksi. Ei vaikuta siltä, että luotonantajan ja kuluttajan sitoumusten välistä tasapainoa voitaisiin pitää todellisena eikä vain muodollisena, jos luotonantajan velvollisuutena on ainoastaan antaa kuluttajan käyttöön sovittu summa, mutta kuluttajalla on velvollisuus palauttaa tämä summa korkoineen sekä maksaa luottokustannukset, jotka ovat yhtä suuret tai vain hiukan pienemmät kuin itse luoton määrä.

Kansallisen tuomioistuimen mielestä kulutusluottolaissa säädettyyn muiden kuin korkokulujen enimmäismäärän laskukaavaan ei sisälly mitään sellaisia tekijöitä, joiden avulla voitaisiin järkipäisesti yhdistää näiden kulujen ja luotonantajan saaman hyödyn määrä luoton määrään. Luoton määrää ja laina-aikaa koskevat tekijät eivät ole riittäviä sen varmistamiseksi, että nämä kulut määriteltäisiin sen suuruiseksi, että ne takaavat sopimuspuolten välisen tasapainon ja keskinäisten suoritusten vastaavuuden, sillä laskukaavassa olennaiset tekijät ovat prosentuaalisia.

Ongelma, joka koskee luotosta aiheutuvien muiden kuin korkokulujen perimistä kuluttajalta, kuten palkkiot, palvelumaksut tai vakuutusmaksut, on useiden ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen käsittelemien maksamista koskevien asioiden kohde. Käytännössä tuomioistuimen vaatimus luottosopimukseen liittyvien todellisten kustannusten esittämisestä – sen määrittelemisestä, minkä vastineeksi näitä maksuja on peritty ja mihin niiden määrä perustuu – johtaa yleensä siihen, että tuomioistuimelle esitetään muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärän laskemiseen käytettävä matemaattinen kaava ja lain muutosesityksen perustelut. Tämä puolestaan herättää perusteltuja epäilyksiä siitä, vastaavatko tätä kaavaa käyttäen määritellyt kustannukset luottosopimukseen liittyviä todellisia kustannuksia, jotka voidaan periä kuluttajalta. Tällaisen sopimuksen tekemisestä ja toteuttamisesta aiheutuvat kulut eivät yleensä ole merkittäviä. Yleensä ne syntyvät mahdollisen asiakkaan luottokelpoisuuden ylimalkaisesta arvioinnista ja sopimustekstin muodostamisesta sekä avoimen vekselin ja vekseliasiakirjan laatimisesta. Kansallinen tuomioistuin käyttää ilmaisua ”ylimalkainen arviointi”, sillä huomattavan usein luottoja ja lainoja myönnetään pahoin velkaantuneille henkilöille, joita vastaan on vireillä useita täytäntöönpanomenettelyitä tai jotka on jopa asetettu konkurssiin. Siten muutaman helpon ja yksinkertaisen toimen toteuttaminen ei voi aiheuttaa kustannuksia, jotka nousevat sataan prosenttiin luoton kokonaismäärästä. Tässä asiassa tehty sopimus kertoo siitä, että luoton todelliset kustannukset ja muiden kuin korkokulujen enimmäismäärä eivät vastaa toisiaan, sillä sopimuksen tekemisestä aiheutuvia kuluja vastaavan järjestelymaksun kustannukseksi määriteltiin 129 PLN. Loppuosa eli 3 939,00 PLN:n suuruinen luotosta aiheutuvista muista kustannuksista kuin korkokuluista perittävä maksu, joka on nimetty suoraan provisiopalkkioksi, on kantajan todellinen palkkio, mitä luotonantaja ei ainakaan peittele. On todettava, että tämän palkkion määrä itsestään on neljä kertaa suurempi kuin pääomalle laskettavan koron enimmäismäärä koko laina-ajalta ja on 78,78 prosenttia luoton pääomasta. Tällainen kuluttajaan kohdistuva taloudellinen rasite täyttää huomattavan sopimusepätasapainon kriteerit ja kyseenalaistaa sen, ovatko Puolan lainsäädännössä sovelletut ratkaisut direktiivin 2008/48/EY mukaisia.

Luotosta aiheutuvia muita kustannuksia kuin korkokuluja koskevan järjestelmän toiminnasta käytännössä voidaan perustellusti päätellä, että tämän ratkaisun käyttöönotto ei johtanut korkeatasoisempaan kuluttajansuojaan, sillä sen käyttöönotto on lisännyt mahdollisuutta rasittaa kuluttajaa taloudellisesti. Tuomioistuinkäsittelyissä esitetyistä sopimuksista käy selvästi ilmi, että kulutusluottolain 36a §:ssä säädetty kaava on yleisesti käytössä ja se on ainoa peruste, jonka mukaan muut kuin korkokulut määritellään. Sen sijaan luoton todelliset kustannukset ja pääoman ja kustannusten määrän välinen järkevä suhde eivät ole tällainen peruste. Käytännössä luoton kustannukset määritellään kiinteämääräisesti kaavaa käyttäen, minkä seurauksena kuluttajaan kohdistuu kohtuuton taloudellinen rasite ja luotonantajalle koituvat perusteettomat edut lisääntyvät. Tässä yhteydessä on todettava, että lainsäätäjän säätämä seuraamus kyseisen enimmäismäärä ylittämisestä on näennäinen.

Kyseinen ratkaisu on johtanut myös siihen, että on huomattavasti entistä rajoitetummat mahdollisuudet arvioida, ovatko sellaiset sopimusehdot, joissa määrätään tällaisia maksuja ja joissa maksujen suuruus on määritelty kyseisen laskukaavan mukaan, kohtuuttomia tai pätemättömiä sen vuoksi, että ne ovat lainvastaisia, niiden tarkoituksena on lain kiertäminen tai ne ovat hyvien tapojen vastaisia. Tämä puolestaan seuraa siitä, että muiden kuin korkokulujen enimmäismäärää koskevien säännösten voimaantulon jälkeen kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytäntöön on muodostunut voimakas linja, jonka mukaan muita kuin korkokuluja koskevien sopimusehtojen kohtuuttomuuden tai pätemättömyyden arviointi ei ole sallittua, jollei näiden kulujen määrä ylitä lakisääteistä enimmäismäärää. Tämä kanta perustuu yleisesti ottaen oikeaan oletukseen, ettei lain ja lakisääteisten rajoitusten mukaisia sopimusehtoja voida todeta pätemättömiksi tai kohtuuttomiksi. Oli selvää, että voidaan tutkia sopimusehdot, joissa määritellään kuluttajalta perittävien palkkioiden ja muiden maksujen määrä niiden pätemättömyyden ja kohtuuttomuuden näkökulmasta. Tällaisten maksujen liiallisuus on korjattu tehokkaasti soveltamalla siviililain 58 §:ää (sopimuksen ehdoton pätemättömyys) ja siviililain 385¹ §:ää (kielletyt lausekkeet), ja pätemättömiksi tai kohtuuttomiksi on todettu myös sellaiset maksut, jotka olivat 40 prosenttia luoton määrästä. Se, että on rajoitettu mahdollisuutta arvioida sellaisten sopimusehtojen lainmukaisuutta ja kohtuuttomuutta, jotka koskevat muiden luotosta aiheutuvien kustannusten kuin korkokulujen enimmäismäärää, saa myös aliarvioimaan velvollisuutta arvioida mahdollisten asiakkaiden luottokelpoisuus.

Kansallisen tuomioistuimen mielestä tämän ennakkoratkaisukysymyksen käsittely on tarpeen käsiteltävän asian ratkaisemiseksi asianmukaisesti. Ratkaisun sisällöllä on välitön vaikutus sen määrittelemiseen, missä määrin on sallittua rasittaa kuluttajaa taloudellisesti, sekä luottokustannusten käsitteen merkityksen selventämiseen. Unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisu on välttämätön eritoten siksi, että se ei ole vielä lausunut ennakkoratkaisupyynnössä mainituista kysymyksistä. Kun lisäksi otetaan huomioon Puolan tuomioistuinten oikeuskäytäntöjen väliset merkittävät tarkasteltua kysymystä koskevat eroavaisuudet, tämä tilanne vaikuttaa kielteisesti direktiivin tavoitteiden toteutumiseen ja heikentää olennaisesti unionin oikeuden säännösten tehokkuutta.